

En gårds historia

Vallkärratorn 4

En gårds historia-

Vallekärra Torn 4

När jag för några veckor sedan gick och gödslade i Torns Ponnyklubbs stall började jag fundera på hur det såg ut i stallet för 25 år sedan, innan ponnyklubben började sin verksamhet på gården. Jag var ju här och såg de breda spiltorna med de nedslitna krubborna som gårdens arbetshästar under årtionden satt sina tänder i.

Men hur var det? Var det här närmast foderkammaren hästarna stod eller var det bara en del av stallet

som var häststall, och vad var det då närmast foderkammaren? Var var det grisarna fanns och hur såg det ut inne i kostallet? Tänk så fort det glöms bort hur det varit och sett ut.

Det började plötsligt kännas angeläget att skriva ner och dokumentera denna gårds historia så att kommande generation skall ha möjlighet att se och förstå den miljö de vistas i och hur den genom generationer förändrats.

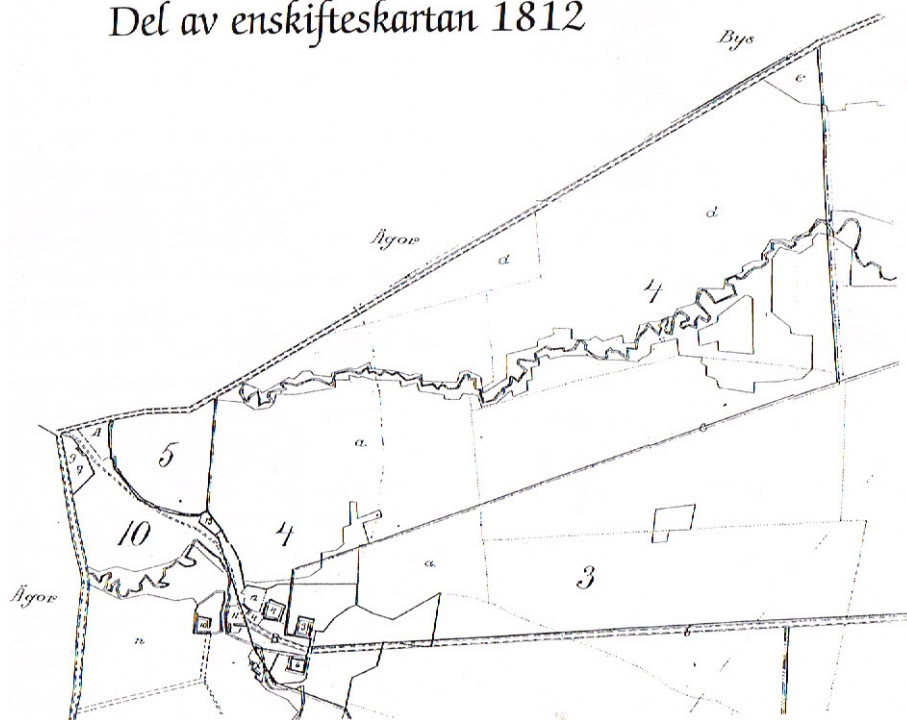
De äldsta kända källorna angående gårdens historia härstammar från 1690 då vi vet att gårdens ägare hette **Pehr Andersson** och att gården var i ett mycket dåligt skick som så många andra gårdar efter den krigiska tiden som avslutades med slaget vid Lund 1676. Det här är ju långt före enskiftets genomförande vilket innebär att gården ännu inte var utflyttad till den plats den ligger nu utan låg på den äng som vi idag kallar Tores Äng.

Gården var ett kronohemman, ursprungligen trumpetareboställe tillhörigt nr 94 å Ländskrona kompani som skatteköptes år 1795. Fastigheten omfattade 1/3 mantal och blev en av de få gårdar som förskonats från att delas upp i mindre fastigheter. Nästa

ägare var **Rasmus Åkesson**. När han lämnade ifrån sig gården 1705 talar avträdessynen om stora bristfälligheter på gården. Nästa ägare blev trumpetaren **Påhl Schwartz** och hans hustru Catarina. Det var egentligen Catarina som drev gården eftersom trumpetaren nästan jämt låg ute i fält och där han år 1707 stupade. Catarina synes haft god hjälp med att sköta gården av rusthållare Jöns Clementsson å nr 2 i Torn (svärson till Rasmus Åkesson.)

Gården brann ner till grunden genom oförsiktighet vid bakning under "starkt väder" den 13 april 1709. Gården hade ett taxeringsvärde på 220 dlr 22 öre silvermynt men brandstoden betalade endast ut 80 dlr. Catarina blev helt

Del av enskifteskartan 1812

utarmad och tvingades sälja gården 1710. **Clements Pehrsson** blev nästa ägare. Han byggde upp gården och fastighetens värde fördubblades under hans livsgärning. Clements Pehrsson var son till rusthållaren Pehr Clementsson och var född 1674 i Skärhus (Lång-aröd s:n, Färs härad). Denne kom som ung hit till sin farbror, ovannämnda Jöns Clementsson. Gifte sig 1708 med Est-red Andersdotter, född 1684, dotter till rusthållare Anders Månsson Stångby nr 7. Förutom

att han ägde detta hemman innehade han efter en annan farbroder, Erich Clementsson, Vallkärra Torn 6 åren 1717-1721 tillsammans med brodern Anders Persson som därefter ensam övertog fastigheten.

Clements Pehrsson, som dog år 1737, efterlämnade 9 barn. Han är stamfader till flera ännu livskraftiga släktgårdar i tornatrakten. En son, den andre i ordningen, **Jöns Clementsson**, född 1712, var redan vid faderns frånfälle i ålder och skick beredd att mot-

Vallkärratorn 4 före branden 1867

taga hemmandet. Han gjorde så och fortsatte med heder i sin faders spår. Han gifte sig 1748 med Ingar Nilsdotter, född 1724, dotter till rusthållare Nils Pålsson, V. Hoby 12. Fem barn fick de innan Jöns Clementsson dog år 1758. Året efter gifte Ingar om sig med Jöns Hansson, född 1732, son till Hans Andersson, Stångby nr 2. De fick en son. Men det blev **Anders Jönsson**, född 1752, son till Jöns Clementsson som blev ägare till gården efter styvfaderns bortgång 1783. Han gifte sig med Bereta Nilsdotter, född 1772, dotter till rusthållare Nils Jeppsson, N.Nöbbelöv 11. De fick fyra barn, tre av dem dog i späda ålder. Mannen dog 1807 och änkan drev gården själv tills sonen **Jöns Andersson**, år 1818 blev myndig. Han var född 1798 och gifte sig 1818 med Kerstin Jönsdotter, född 1789, dotter till rusthållare

Jöns Persson, Stångby nr 17. De fick tre barn. Dottern gifte sig med Nils Jönsson, hemmansägare å Vallkärra 5, vilken under åren 1843-1847 arrenderade Vallkärratorn 4.

Anders Jönsson, född 1820, son av nyssn. Jöns Andersson, gifte sig 1847 med Sissa Nilsdotter, dotter till rusthållare Nils Olsson, Vallkärratorn 10. Hon dog 1853 och Anders Jönsson gifte om sig 1854 med Anna Svensdotter, dotter till rusthållare Sven Persson, V. Hoby. I det första giftet föddes en dotter, vilken emellertid gifte sig å nr 6 Vallkärra.

Den 13 mars 1867 eldhärjades gården igen. "Nu i följd af mordbrand, anlagd af en drängpojke på gården". Efter denna brand flyttades gården ut från byn till den plats den har i dag.

I fem generationer, under nära 2 sekler gick hemmanet i arv från far till son när

en ättling av annan linje från de gamla Clements, nämligen **Jöns Larsson Rönström**, år 1891 övertog stället. Han var född 1867 och gifte sig 1896 med Maria Larsson, dotter till hemmansägaren Lars Nilsson, N.Nöbbelev 2.

Alla de uppgifter som ovan redovisats bygger på L.J. Svenssons Clements nedteckningar. (L.J. Sven:s Clements ,Vallkärrens hembygdsmuseums skapare, släktforskare, tavelmålare m.m, åboe Vallkärrens 5)

Som framgår ovan, så byggdes gården upp på nuvarande plats år 1867 och boningshuset och stallbyggnader är från denna tid även om de restaurerats och

förändrats en del. Den norra ladan revs 1922 och ersattes av den nuvarande. Hur såg det då ut på gården under 1900-talet och fram tills Torns ponnyklubb började med sin verksamhet ?

Låt oss börja vår rundvandring i det vi i dag kallar för "lilla stallet". Här var gårdens svinstia med några moder-suggor och ett antal gödsvin. Fortsätter vi sedan in i nuvarande foderkammaren så passerar vi veteranstallets sadelkammare. Här var det förr, som framgår av bif. ritning, gårdens hönsbarn med ett antal värpe-höns. Utmed gången var det luckor i väggen och innanför dessa var hönsens värpredar. Genom att öppna luckorna kunde man plocka äggen utan att behöva gå in till hönsen. Till vänster

När logen byggdes om 1922. Här syns också ryktarens fuktiga bostad.

Anna Rönnström med skolkamrater på gårdsplanen

inne i hönshuset var pinnar uppsatta som hönsen flög upp och satte sig på. Utåt vägen var en lucka så att hönsen kunde gå ut på vägen och åkrarna och plocka sin mat.

I borte delen av nuvarande foderkammaren stod kvarnen/krossen och hackelse-maskinen. Här fanns också en mindre tröska. Allt drevs med en tröskvandring. Tröskvandringen var belägen söder om längan och fungerade så, att vid en lång bom som var fastsatt på mitten i en lodrätt vridbar axel, spändes hästar för. Genom att hästarna gick i cirkel runt axeln omvandlades rörelsen med hjälp av trä-kugghjul och stänger så att maskinerna drevs runt. För tröskan

erfordrades 4 hästar, 2 i varje ända på bommen, medan för hackelsemaskinen behövdes bara två. Efter 1915 ersattes tröskvandringen av en motor.

Norr om foderkammaren fanns häststallet precis som det är nu men en del har förändrats. Där den gamla drängkammaren låg har nu byggts två spiltor. Drängkammaren var ett litet rum på ungefär 3,5 x 3,5 meter. Väggarna bestod bara av plank och någon eldstad fanns inte. Möbleringen var enkel, 2 sängar, drängskåp, ett bord och några stolar. Den användes som drängkammare fram till 1922 och siste drängen som bodde där var Hilding Cederström. I stallen fanns plats för 8 hästar i spiltor.

Dessutom fanns det två boxar där det oftast fanns ston med föl. Utanför varje spilta och box hängde seldonen snyggt uppradade.

Kostallet innehöll, som i så många andra stall vid den här tiden, foderbord i mitten, gångar och gödsel-rännor längs med ytterväggarna. Här fanns plats för 20 mjölkkor och kvigor. I norra hörnet inåt gården fanns förr en liten utbyggnad. Detta var ryktarens bostad, ett litet rum som var kallt och fuktigt. Han bodde här för att kunna vaka över djuren dygnet runt och vara beredd att hjälpa till vid kalvning. Den revs 1922 då nya ladan byggdes. Gårdens sista ryktare var Hilding Cederström som

bodde ända fram på 60-talet i det rum som ponnyklubben nu har som expedition.

Utanför ryktarebostaden var bak- och bryggstugan. Den stora bakugnen finns ännu kvar men den gamla inmurade tvättgrytan är riven. Här har det bakats mycket bröd. Att sätta deg på 50 kg mjöl var inte ovanligt, för det gick åt mycket bröd i hushållet som oftast bestod av 15 man med alla drängar och pigor. (En utförligare beskrivning hur baket gick till finns på sid 17 visserligen från en annan gård men arbetet utfördes på samma sätt på denna gård.) Ungefär en gång i månaden var tvättdag och då hade pigorna ofta hjälp av några

Gunnar Rönnström och tjänstepågen Nils Nilsson

Hilding Sederström hämtar vatten vid byvägen

kvinnor från byn. Det var ett drygt arbete som tog hela dagen. Vid sidan om bakugnen fanns packrummet där det bland annat förvarades risbuntar och ved till bak och byk. Vägg i vägg med packrummet var ungdjursstallet. I de fyra små kättarna var det en kalv i varje medan i den stora kunde det vara upp till fem lite äldre kalvar. Ingången till detta stall var från logen och gödseln kördes ut genom en dörr på norra väggen. Större delen av logen användes under hösten för att förvara sädnekerna (kärvarna) fram till den dag då stora tröskan kom till gården. I en del av logen förvarades också foderbetorna. I den västra delen på den södra längan

fanns huggeboden och ett förråd för handredskap. Innanför detta rum fanns mangel-boden där den stora stenmangeln stod. I nuvarande Gunnar Rönnströms bilgarage stod förr gårdens 3 åkvagnar. Det var Viktoria-vagnen, Charabangen och så den gula vagnen. 1932 inreddes nuvarande vete-ranstallet till häststall med tre boxar. Utanför den södra längan (där cykel-stället är nu) stod utedasset som användes fram till 1960 då gården fick vat-tentoalett inne.

Några

händelser och årtal:

Djurbesättningen år 1943 var 8 hästar, 4-6 unghästar (4 premierade avels-ston), 10 kor, 14 ungdjur, 2 mo-dersuggor, 3-4 gödsvin samt höns till husbehov.

Detta år fanns det bara 2 anställda, vilka bodde på gården. Det var ryktaren Hilding Cederström och lantbruksarbetare Torsten Andersson. Tidigare under 1900-talet fanns oftast 1 ryktare, 2 drängar, "mjölkepågen" som körde mjölk till mejeriet och 2-3 pigor/jungfrur. Till detta kom de s.k. dag-lönarna som anställdes för dagen vid de tillfällen det fanns behov av mer arbetskraft.

1918 kom elektriciteten till gården och Gunnar Rönnström minns att de hade varit inne i staden, den dag det installerades och när de kom på Fredentorpa-backen kunde de därifrån se hur det lyste i husets alla rum.

1920 fick man mjölkmaskin och 1950 köptes den första traktorn som var en John Deere.

Holger Andersson

Linberedning på gården i början på 1920-talet. Från vänster Maria Rönnström, en av systrarna till skräddare Anders Nilsson i byn, Karin Rönnström, den andra systemen till skräddaren, Anna Rönnström och Jöns Rönnström

Anders Jönssons fru utanför undantagsdelen år 1916

Gunnar och Karin Rönnström

Till höger kreatursskötare Hilding Sedström

På 1920-talet hade gården mmul och klövsjukan

Vallkärratorn 4

